

VAKKARI, Pertti: Kirjojen lukemisen ja yleiset kirjastot. Tutkimus yleisten kirjastojen käytöstä kirjakanavana. Helsinki, Kirjastopalvelu, 1983. 170 p.

A könyv olvasás és a közművelődési könyvtárak

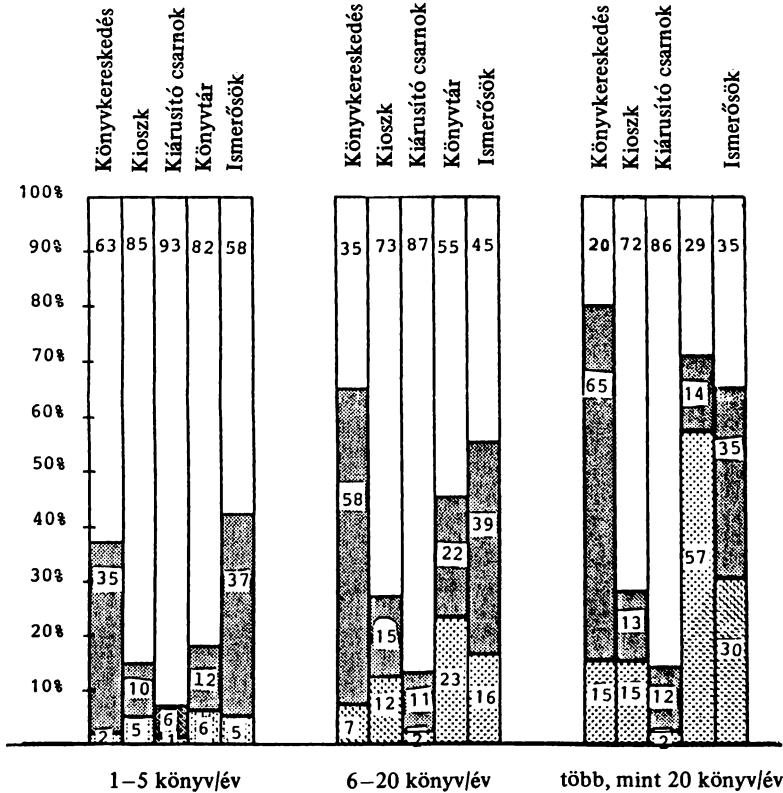
A szóban forgó akadémiai doktori disszertáció az 1973-ban a Finn Állami Irodalmi Bizottság finanszírozásával végzett olvasói érdeklődés- és könyvtárhasználati vizsgálat adatainak szekundér analízise. Az analízis célja a könyv olvasás és a könyvtárhasználat viszonyának pontosabb föltérképezése és elemzése.

A Finn Gallup Intézet módszerével kiválasztott 1334 főből 990-nel készült interjú az említett vizsgálat során.

A könyvhöz való hozzájutás csatornái

A 990 főből 734 tekinthető könyv olvasónak: azaz évente legalább egy könyvet ennyien olvasnak el. (Az évi 1–11 könyvet olvasókat esetenkénti, az ennél többet olvasókat aktív olvasónak tekintjük.) Közülük legtöbbször a könyvkereskedésből jutnak hozzá a könyvekhez (57%-uk veszi igénybe ezt a csatornát), majd a barátok és ismerősök szerepelnek forrásként (52%), s harmadikként következik a könyvtár igénybevétele (40%). Az aktív olvasók esetében viszont egyértelműen a könyvtár a legtöbbször által igénybe vett forrás, azzal együtt, hogy esetükben a többi csatorna igénybevétele is magasabb, mint azt a következő oldalon lévő diagram mutatja százalékos megoszlásban.

Az iskolázottság magasabb foka önmagában is az irányban hat, hogy a könyvtár és a könyvkereskedés kerül előtérbe a csatornák közül, s ugyanakkor egyre jobban háttérbe szorul az *újságos kioszk*. Ez utóbbit a népiskolai végzettséggel rendelkező aktív olvasók részesítik előnyben, míg az érettségizettek vagy annál magasabb végzettségűek 86%-a egyáltalán nem veszi igénybe. A *könyvtár* használata a legnagyobb irányú ez utóbbiak azon csoportjában, amely évente 21-nél több könyvet olvas: ezek 69%-a aktív könyvtári tag, s még 14%-uk esetenként megfordul a könyvtárban. De az ugyanilyen aktívan olvasó, polgári iskolának megfelelő végzettségűek közül is 65% használja rendszeresen a könyvtárat. 43% a rendszeres könyvtárhasználó az évi 6–20 könyvet olvasó érettségizettek közül. Az ugyanennyit olvasó népiskolát végzettek közül viszont csak 19%. A legkisebb mértékben az 1–5 könyvet olvasó népiskolát jártak keresik föl a könyvtárat: rendszeresen 5, eseten-

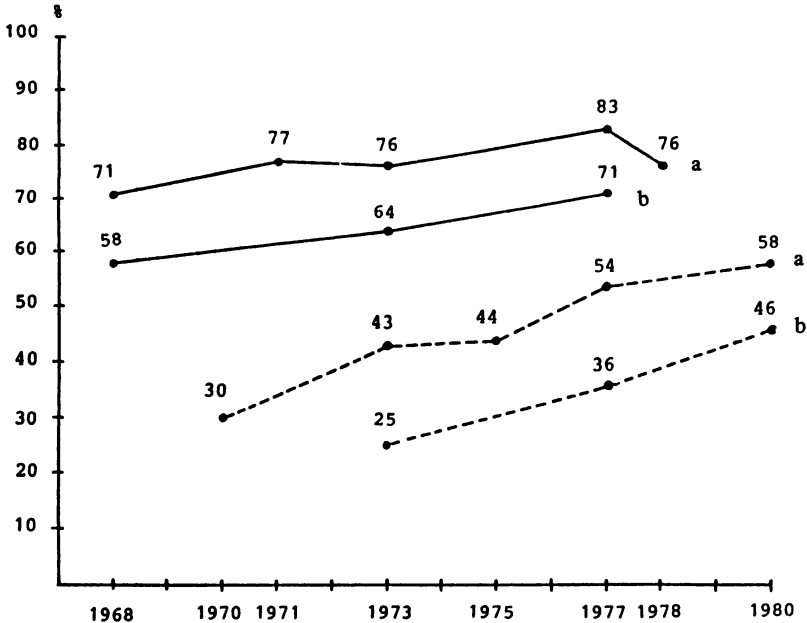
- = egyszer sem vette igénybe az elmúlt évben
- = legalább egyszer igénybe vette, de ritkábban, mint havonta
- = legalább havonta egyszer igénybe vette

ként 11%-uk. Az ő fő hozzájutási források a barátok és ismerősök. A *könyvkereskedés* a polgárit végzetek körében a legkedveltebb beszerzőhely az olvasási aktivitástól függetlenül, ami összefügghet a magasabb szociális csoportba tartozás dokumentálásának igényével. (Olvasás + tulajdonosság együtt.)

Könyv olvasás, könyvtárhasználat, kölcsönzés

A könyv olvasás és a könyvtárhasználat mértékének különbségét jól ábrázolja a következő grafikon amelynek adatai különböző finn statisztikákból származnak:

Az évente legalább egyszer könyvtárba járók és a legalább egy könyvet olvasók százalékaránya az egész felnőtt népességhez, illetve a népiskolát végzettek összlétszámához viszonyítva.

— = évente legalább egy könyvet olvasott
 - - - - = legalább évente egyszer járt a könyvtárban

a = összes

b = népiskolát végzett

A grafikonból világosan látszik, hogy nem minden könyvolvasó használja a könyvtárat: 1973-ban 57, 1977-ben 65%-uk járt legalább egyszer a könyvtárban. A könyvtárhasználat viszont nem feltétlenül jelent könyvhasználatot, illetve kölcsönzést. Ugyanakkor használhatja a könyvtárat olyan személy is, aki nem könyvolvasó. A szóban forgó felmérés során a következő arányokra derült fény az olvasás, a használata és a kölcsönzés viszonylatában:

(n = 974)

		Olvas	Nem olvas
	k ö n y v e t		
Használja a könyvtárat	Kölcsönöz	30%	—
	Nem kölcsönöz	12%	2%
Nem használja a könyvtárat		33%	23%

Az olvasási aktivitás annyiban egyenes arányban van a könyvkölcsönzéssel, hogy a többet olvasóknak magasabb százaléka kölcsönöz a könyvtárból is, illetve, hogy a nem kölcsönzők 60%-a az évi 6 könyvnél kevesebbet olvasók közül kerül ki. Az is megállapítható, hogy azok a sokat olvasók, akik a könyvtárat nem veszik igénybe, főleg a kioszk-irodalom fogyasztóit. Ez megfordítva is igaz: akiknek a kioszk a fő beszerzési csatornája, azok általában nem járnak könyvtárba. Ugyancsak mellőzik a könyvtárat azok a többnyire esetenkénti könyvvasolók, akiknek érdeklődése a vallásos irodalomra irányul: ők a vallási szervezetek és közösségek után jutnak hozzá olvasmányaikhoz. E két utóbbi csoport mintegy 15%-át teszi ki a könyvtárat mellőzőknek, s általában az alacsony iskolázottsági szint jellemzi őket. A többi könyvtárba nem járó esetében az olvasmányérdeklődés jellege nem ad magyarázatot a távolmaradásra. Nincs számottevő befolyással a mellőzésre a könyvtár elérhetősége sem, mint ahogy a könyvtár állományának összetétele is olyan, hogy megtalálhatnák benne az érdeklődésüknek megfelelő irodalmat. Valószínűleg a könyvtárhasználathoz kívánatos szocializálódás hiányzik, valamint – különösen az idősebeknél – az, hogy nem tanulták meg fiatalon a használatot. S lényeges szerepe van az orientáló környezeti hatásoknak is.

1973-as összesített adat szerint a felnőtt finn népesség 24%-a nem olvasott egyetlen könyvet sem, ezek 7%-a azonban valamilyen módon használta a könyvtárat. Leginkább újságot olvastak (24%), egy csoportjuk pedig feltehetőleg az időjárás elől húzódott be csupán (18%). Náluk a motiváció hiányzik a könyvvasaláshoz, jelentős részük (53%) azért nem érzi szükségét, mert a hasznát nem látja.

Következtetések

A könyvtárak már most is jelentős szerepet töltenek be Finnországban: egy 1979-es vizsgálat szerint a könyvtár közvetítette minden harmadik felnőtt által olvasott könyvet. A könyvtárba nem járók és a nem kölcsönző könyvtárhasználók érdekében a következőket kellene tenni:

- a) az esetenkénti olvasók megcélzása számukra ismert környezetben (bibliobusz-, illetve munkahelyi könyvtári tevékenység erősítése);
- b) a figyelem erőteljesebb ráirányítása a gyerekekre: szorosabb kapcsolattartás az iskolával és a napközi otthonokkal;
- c) a nem kölcsönző könyvtárhasználók olvasásra ösztönzése pl. egy adott réteget érdeklő könyv bővebb (több példányos) kínálatával;
- d) szükséges és lehetséges változtatások bevezetése a könyvkínálat és a könyvtári tevékenység területén.

A további vizsgálatok megtervezésénél a következőket célszerű figyelembe venni:

- a) szorosabban össze kell kapcsolni a könyvtárhasználati vizsgálatokat az olvasás- és információszolgáltatásokkal;
- b) az ismeretszerzési, a hozzáférés csatornáit illető és az olvasásvizsgálatokat társadalomelméleti perspektívába célszerű helyezni: felhasználni a társadalmi struktúrával és az információszolgáltatás szociológiájával foglalkozó elméleteket és módszereket;

c) vizsgálatokat kell folytatni az életkor szerepéről a könyvtárhasználatra szoktatásban.

A könyvhöz 117 tételes irodalomjegyzék tartozik, s ez magában foglalja a hetvenes-nyolcvanas évek finn könyvtárhasználati, könyvvásárlási, érdeklődés- és olvasásvizsgálatairól megjelent publikációkat is. A szövegekőzi grafikonokon és táblázatokon kívül a melléklet is tartalmaz 17 táblázatot.

SZ. NAGY Lajos